

BODRUM'UN SOSYAL VE İDARİ HAYATINDA DOKTOR H. MÜMTAZ ATAMAN'IN ROLÜ

Mesut ÇAPA*

ÖZ

1893 yılında Bodrum'da doğan H. Mümtaz Ataman, 1918'de Askerî Tıp Fakültesi'ni bitirdikten sonra Anadolu'ya geçerek Bodrum'da Müdafaa-i Hukuk teşkilatına katılmıştır. Doktor Mümtaz Ataman, Bodrum'da uzun yıllar (1924-1950) Hükümet Tabipliği, Belediye Başkanlığı, Türk Ocağı ve Halkevi Başkanlığı görevlerinde bulunmuştur. 1924 yılında kaydolduğu Cumhuriyet Halk Partisi'nde kurultay delegeliği gibi görevler almıştır.

Günümüzde, Mümtaz Ataman'ın adı Bodrum'da yaşatılmakla birlikte hakkında çok az bilgiye rastlanmaktadır. Makalede, Ataman'ın Bodrum'un sosyal ve idari hayatındaki rolü arşiv ve muhtelif eserlerden yararlanılarak ortaya konulmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Bodrum Belediye Başkanı, Bodrum Halkevi, Hükümet Tabibi, İzmir Suikastı, Dr. Mümtaz Ataman,

THE ROLE OF H. MUMTAZ ATAMAN ON SOCIAL AND ADMINISTRATIVE LIFE OF BODRUM

ABSTRACT

H. Mumtaz Ataman, born in 1893, has joined the Defence of Rights Organization after graduating from the Military Medical School in 1918. Doctor Mumtaz Ataman have worked in Bodrum for many years (1924-1950) for Medical Office, Municipality, People's House and Turkish Hearths. In 1924, he has served as a delegate to the congress by the Republican People's Party.

* Prof. Dr., Ankara Üniversitesi, Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü, E-posta: mesutcapa@yahoo.com

Today, Mumtaz Ataman's name is found alive in Bodrum, but there is still little information about him. In this study, Ataman and his social and administrative life is revealed with the help of various archives and artifacts.

Keywords: *Mayor of Bodrum, People's House in Bodrum, Government Medical Officer, İzmir Assassination, Dr. Mumtaz Ataman.*

Giriş

Dr. Hüseyin Mümtaz Ataman (1893-1988), Bodrum'da uzun yıllar başta Belediye Başkanlığı olmak üzere muhtelif görevlerde bulunmakla birlikte hayatı ve ailesi hakkında çok az şey bilinmektedir. Nitekim, uzun yıllar görev yaptığı Bodrum Belediyesi'nde de hakkında herhangi bir bilgi ve belgenin mevcut olmadığını öğrenmiş bulunmaktayız.¹

Dr. Mümtaz Ataman ve ailesiyle ilgili bilgiye sadece Avram Galanti Bodrumlu'nun eserinde² yer verilmiştir. Buna göre Mümtaz Ataman, meşhur Rusçuk ayanından Sadrazam Alemdar Mustafa Paşa'nın dördüncü kuşaktan torunudur. Dedesi Osman Necip, başta Rusçuk olmak üzere birçok yerde kaymakamlık görevlerinde bulunmuştur. Mümtaz Ataman'ın babası İbrahim, 1891'de Bodrum kalesi kâtipliği görevine atanarak Bodrum'a gelmiştir. Bodrumlu'nun ifadesiyle, "Rusçuk'ta doğan Mümtaz Ataman, Bodrum'a geldiğinde, bir yaşında idi. Bodrum'da büyümüş, ilk tahsili Bodrum'da, orta tahsili İzmir'de ve yüksek tahsili Askeri Tıp mektebinde ikmal etmiştir. Mümtaz sivil doktor olmak istediğinden, Askeri Tıp mektebinin kendisi için sarf ettiği parayı ödedikten sonra, Bodrum'a avdet etmiştir." Belirtmek gerekir ki, burada verilen bilgilerden bazısının tashihe muhtaç olduğu anlaşılmaktadır. Dr. Mümtaz Ataman'ın, 1939 yılında hayatından bahsettiği

¹ Bodrum Belediye Başkanlığı'na gönderdiğim 15.02.2016 tarihli dilekçeme, 15.03.2016 tarihli bir yazıyla karşılık vermek nezaketinde bulunan Belediye Başkan Yardımcısı Kemal Orman'a teşekkürlerimi sunuyorum. Bu yazıda, "Yapılan incelemeler sonucu, 1926-1950 yılları arasında Bodrum Belediye Başkanı olarak görev yapan Dr. Mümtaz Ataman hakkında kayıtlarda herhangi bir bilgiye rastlanılmamıştır. Ancak; Milliyet gazetesinin 29.05.1988 tarihli nüshasında yer alan Dr. Mümtaz Ataman'ın ölüm ilanı ekte sunulmuştur" denilmektedir. Bkz. Ek. Dr. Hüseyin Mümtaz Ataman'ın vefat ilanı için bkz., **Milliyet**, 29 Mayıs 1988. Anılarda, Ataman'ın sadece kızı Yonca ve erkek kardeşi Necip Ataman'ın adı geçmektedir: "21.10.1949 tarihinde Bodrum'da ortaokul açıldı. Üç öğretmeni vardı. Müdür Hulki Bey, matematik öğretmeni Abidin Bey ve jimnastikçi Necdet Bey. Bir numara ile kaydı yapılan öğrenci, Belediye Başkanı'nın kızı Yonca Ataman'dır." "Bodrum dışından bir eş seçtim diye annem önceleri karşı çıkmıştı. O tarihlerde yabancılarla evlilikler iki ya da üçü geçmezdi. Dr. Mümtaz Ataman'ın kardeşi Necip Bey İstanbullu bir hanımla evlenmişti de Nevin Hanımın elinde kemanıyla vapurdan inişi çok anlatılıydı." Rüştü Gür, **Bodrum 1930-1980**, İstanbul, 2002, s.30, 48.

² Avram Galanti Bodrumlu, **Bodrum Tarihi**, Işık Basım ve Yayınevi, İstanbul 1945, s. 47-48.

bir belge bütün bu çelişkileri ortadan kaldırmaktadır. Nitekim kendisi, 1893 (1309) yılında Bodrum'da doğduğunu ve 14 Kasım 1918 tarihinde Askeri Tıp Fakültesinden mezun olduğunu yazmaktadır. Mümtaz Ataman, 1918-1939 yılları arasındaki faaliyetleri hakkında şu bilgileri vermektedir:

“1918’de Askerî Tıp Fakültesinden çıktım. Mütarekede tazminat vererek askerlikten ayrılarak Anadolu’ya geçtim. Bodrum’da ilk Müdafaa-i Hukuk teşkilâtına altıncı olarak dâhil oldum. Beyaz şeritli İstiklâl madalyam vardır. İzmir, Milas, Ödemiş ve Bodrum kazalarında dört-beş sene süren Hükümet tabipliklerinden başka devlet memuriyeti almadım. Kaza idare heyeti, Halkevi başkan ve azalığı, Kurultay delegeliği gibi hep parti ve memleket hizmetlerinde bulundum. Hükümet tabipliğinden istifa ettikten sonra on üç seneden beri Bodrum Belediye Reisliği hizmetinde bulunmaktayım.”³

Mümtaz Ataman, 1924 yılında Bodrum'da Hükümet tabibi olarak görev yaptığı sırada Bodrum İmar ve İskân Komisyonu üyeliğinde de bulunmuştur. 15 Ocak 1924 tarihi itibarıyla, Kaymakam Enver Bey'in başkanlığındaki Bodrum İmar ve İskân Komisyonu şu üyelerden oluşmaktaydı: Hükümet Tabibi Mümtaz Bey, Belediye Reisi Hacı Halil Efendi, Mal Müdürü Kâzım Bey, Jandarma Kumandanı Niyazi Bey, Tüccardan Ahmet Hamdi Efendi, Tüccardan Mustafa Efendi, eski Reji memuru Ahmet Hamdi Efendi, Orman memuru Mehmet Efendi, Tapu memuru Emin Efendi.⁴

Makalede, Bodrum Belediye Başkanı Dr. Mümtaz Ataman'ın 1926-1950 yılları arasında Bodrum'daki idarî ve sosyal faaliyetlerine yer verilecektir.

1. Dr. Mümtaz Ataman'ın Bodrum'da Görev ve Faaliyetleri

1.1. İzmir Suikastına Tepkiler: Bodrum'da Miting ve Protesto Telgrafları

1926 yılı Haziran ayında yurt gezisine çıkacak olan Cumhurbaşkanı Gazi Mustafa Kemal Paşa'ya karşı bir suikast düzenlenmek istendi. Balıkesir üzerinden 17 Haziran'da İzmir'e varması gereken Mustafa Kemal Paşa'nın bir günlük gecikmesi suikastçıların planlarını bozdu. Suikastçıları Yunan adalarına kaçırarak olan Giritli Şevki, bu gecikmenin verdiği tedirginlikle İzmir Valisini suikasttan haberdar etmek zorunda kaldı. Suikastçılarla birlikte bunları azmettirenler İzmir İstiklal Mahkemesi'nde yargılandılar. İzmir Suikastı, yurdun birçok yerinde yapılan mitinglerle protesto edildi.

³ BCA, 490.1.314.1284.1.

⁴ BCA, 272.71.32.38.14.

Bodrum'da düzenlenen miting heyetinde bulunan Dr. Mümtaz Ataman, Belediye ve Türk Ocağı Başkanı olarak protesto telgraflarını imzaladı.

1926 yılı Temmuz ayının başında Bodrum'da Belediye meydanında yapılan mitingde İzmir suikastı protesto edilerek, o sırada İzmir'de bulunan Cumhurbaşkanı Gazi Mustafa Kemal Paşa'ya telgraflar çekildi. Bodrum mitinginden bahsedilen haberde, "Memleketin en kuytu köyünden bile gelen binlerce kadın ve erkek Belediye önünde toplanmış ve gözbebeğimiz olan Reisicumhurumuz Gazi Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine karşı tertip edilen suikastı te'lin etmişlerdir. Cumhuriyet ve inkılâba ve onun büyük rehberine karşı uzanan bu mel'un ellerin hemen süratle kırılmasını ısrarla istemişler ve Büyük Gazi'ye sıhhat ve afiyet temennisinde bulunmuşlardır"⁵ denilmektedir.

Mitingde Cumhuriyet Halk Fırkası adına Nalbandzade Ali Bey, Muallimler Birliği adına kâtip öğretmen Esat Bey, Türk Ocağı ve sporcular adına öğretmen Galip Bey'den sonra "memleket namına" Himaye-i Etfal Cemiyeti (Çocuk Esirgeme Cemiyeti) Başkanı Avukat Refik Bey etkili birer konuşma yaptılar. Miting sonunda alınan kararların Miting Heyeti tarafından Kaymakamlığa bildirilmesi ve halkın sükûnetle dağılarak iş ve gücüne dönmesi söylendi. Halkın, "Gidip bağıracağız. Bizim de kanımız canımız Cumhuriyet ve Gazi için feda olsun" şeklindeki bağırışları arasında Belediye'den Kaymakamlık önüne gelindi. Miting Heyeti adına Cumhuriyet Halk Fırkası Başkanı Hasan, üyelerden Nalbantzade Ali, vekil Agazade Nusret, Yusuf Ziya, Belediye Başkanı Doktor Mümtaz Beyler, iki maddelik miting kararını Kaymakam Sırrı Bey'e verdiler. Kararda, "Milletin gözbebeği olan Büyük Gazi'ye uzanmak isteyen bu hain ellerin en seri vasıta-i adaletle ortadan kaldırılması" istenerek "derin teessürlerimizin büyük sadakat ve tazimatımızın Halaskar Gazimiz ve Reisicumhurumuz Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine arzını rica eyleriz" denilmekteydi. Kaymakam Sırrı Bey, "halkın bu çok yüksek heyecanında pek haklı bulunduğunu, bu inkılâpta Cumhuriyete ve bunun aziz rehberi olan Büyük Gazi'ye karşı uzatmağa cesaret gösteren ellerin en bir vasıta-i adaletle hemen ortadan kaldırılacağını ve bu tezahüratta görülen sadakat ve tazimatın şimdi Hükümet-i Merkeziye bildirileceğini" söyledi.

Mitingin ardından Miting Heyeti, Bodrum Türk Ocağı ve Bodrum Muallimler Birliği adına Gazi Mustafa Kemal Paşa'ya taziye telgrafları gönderildi. Bodrum Belediye Başkanı Doktor Mümtaz (Ataman), Bodrum Halk Fırkası mutemedi Hasan ve Türk Ocağı üyesi Ahmet Hamdi imzasıyla gönderilen telgrafta, kaza halkının suikast teşebbüsünden duyduğu üzüntü dile getirildikten sonra "Hükümet meydanlığında" toplanan halkın, olayın faillerinin şiddetle cezalandırılmalarını sabırsızlıkla bekledikleri bildirildi. O

⁵ Hâkimiyet-i Milliye, 7 Temmuz 1926.

tarihlerde aynı zamanda Türk Ocağı Başkanı olduğu anlaşılan Dr. Mümtaz (Ataman) Bey, “Reis Doktor H. Mümtaz” imzasıyla gönderdiği telgrafta, “Büyük mefkûremiz ve aziz rehberimize, karşı mürettep suikastı şiddetle tel’in eder hainlerin en seri’ vasıta-i adaletle hemen kahr ve imhasını isteriz. Büyük Gazimize geçmiş olsun, der sadakat ve tazimatımızın arzını istirham eyleriz” demiştir. Muallimler Birliği Başkanı Ali Suphi Bey de telgrafında ⁶ benzer temennilerde bulunmuştu.

1.2. Bodrum Belediye Başkanı Dr. Mümtaz Ataman (1926-1950)

Dr. Mümtaz Ataman, 1926-1950 yılları arasında uzun bir süre Bodrum Belediye Başkanlığında bulundu. Kendisinden önce bu görevi Resiloğlu Hacı Halil Efendi yürütmekteydi.⁷ Mütevazı bir Anadolu kasabası olan Bodrum’da, Cumhuriyet’in ilk yıllarından itibaren önemli gelişmeler görüldü.

Bodrum, Mümtaz Ataman’ın 1926 yılında Belediye Başkanlığına atandığı yıldan itibaren elektrikle aydınlatılmaya başlanmıştır.⁸ Bodrum’un elektriğe kavuşması Mühendis Mehmet Uslu, Mümtaz Ataman’ın kardeşi Necip Ataman, Muzaffer Zengin ve makinist Nusret’in çabalarıyla gerçekleşmiştir. Samim Uslu, anılarında ağabeyi Mühendis Mehmet Uslu’dan dinlediklerini şöyle aktarmaktadır:

“Bodrum’a ilk elektriği 1926 yılında makinist Nusret bağladı. O yılda birçok şehirde elektrik yoktu. Nusret, büyük bir sobada, Şeytanın Ahmet’e körikleme işlerini yaptırarak, kömürü yarı yanmış şekilde yakıp bol karbondioksit elde etti. Karbondioksiti dar bir delikten geçirip sıkıştırdı ve doğal gaz gibi kullanıp dinamoyu onunla çalıştırarak elektrik üretti. Elektrik direği yoktu. Ampuller ağaçlara ve evlerin duvarlarına asılırdı. Evlerde sadece bir ampul bulunurdu ve genelde oturulan odaya konurdu. Babam

⁶ **Hakimiyet-i Milliye**, 7 Temmuz 1926.

⁷ **Devlet Yıllığı**, 1928-1929, İstanbul, Devlet Matbaası, 1929, s.73. Avram Galanti, Ataman’ın 1924 yılında Belediye başkanı olduğunu belirtmektedir, Galanti, **a.g.e.**, s. 47. Gür de buradan aldığı bilgiyi tekrarlamaktadır ki her ikisi de doğru değildir. Gür, **a.g.e.**, s.108.

⁸ Samim Uslu, “Bodrum Çocukluk Anılarım” (Samim Uslu’nun 11 Haziran 1999 tarihli basılmamış notları). Elektriğin geliş tarihi hakkında farklı bilgiler verilmekle birlikte, ilk ağızdan duyduklarını aktaran Samim Uslu’nun verdiği bilgilerin daha doğru olduğu kanaatindeyim. Galanti ve Erez 1925’te, Gür ise 1928-29’da bağlandığını belirtmektedirler. Avram Galanti’ye göre, “1341 (1925) de Hasan Uslu, Muzaffer Zengin, Necip Ataman namında üç müteşebbis, Bodrum’a elektriği getirmişlerdir.”, Avram Galanti, **a.g.e.**, s.47. Erez, “elektriğin 1925 yılında Hasan Uslu, Muzaffer Zengin ve Necip Ataman isimli üç müteşebbis tarafından kurulan şirket şehri aydınlatmaya başlamış, makinist Nusret’in de faydaları olmuştur.” demektedir. Selçuk Erez, **İstanköyaltı Bodrum**, Bilgi Yayınevi, İstanbul, 1996, s.31.

Hasan Uslu ampul satar ve alanların adlarını deftere yazardı. Elektrik ücreti ampul sayısına göre alınır. Genellikle daha ucuza geldiği için, 25 mumluk ampul kullanılırdı. Daha sonra, mazotlu elektrik makinasını gene Nusret kurup çalıştırdı.”⁹

1930’lu yılların başında 1450 evde 4290 kişinin yaşamakta olduğu Bodrum’da kanalizasyon ve itfaiye teşkilatı bulunmuyordu. Sokakların temizliği üç işçi ve bir katır vasıtasıyla yapılmaktaydı. Kaza merkezinde mevcut 8 kilometrelik yolun 6 kilometresi şose, 1,5 kilometresi kaldırım, 500 metresi ise betondur. Limana kayıtlı kayak ve motorlardan başka, şehirde sadece bir otomobil çalışmaktaydı. Belediye idare edilmekte olan mezbahada günde ortalama 3 koyun ve 2 sığır kesilmekteydi. Belediye, künk borularla üç kilometre uzaklıkta bir kaynaktan getirdiği suyu çeşme ve binalara dağıtmıştı. Şehir, 1925’te özel şirket tarafından kurulan elektrik sistemiyle aydınlatılmaktaydı. Belediye sınırları içerisinde 2 ilkokul, 2 hamam, 1 dispanser, 1 eczane, 120 mağaza ve dükkân, 2 han, 1 otel ve 2 “fabrika” bulunmaktaydı. Bodrum Belediyesi 18850 liralık bir bütçeye sahipti.¹⁰

1923 yılında Lozan’da Yunanistan’la imzalan Mübadele Sözleşmesi gereğince Girit’ten gelen çok sayıda mübadil Bodrum’da iskân edilmişti. S. Uslu’nun ifadesiyle, “Eskiden Bodrum halkının aşağı yukarı yarısını mübadeleyle gelen Girit’li Türkler oluşturuyordu.” Bunlar daha ziyade balıkçılık ve süngercilikle uğraşıyorlardı. Bodrum Belediyesinin imar işlerini uzun yıllar Giritli Derviş Usta yapmıştır.¹¹

1940’lı yıllarda “Bodrum’da iki çöpçü vardı. Biri İstanköylü İbram, biri de Hacı Dayı. İki katır ile Bodrum’un bütün çöpünü toplarlardı. Her taraf temizdi.”¹² Cevat Şakir Kabaağaçlı, sürgün yıllarında Bodrum Belediyesinin bahçıvanlığını yapmıştı.¹³

Bodrum Belediyesi, 1941 yılında elektrik şirketini satın alarak işletmeye başlamıştır.¹⁴ Elektrik işlerinin yerel yönetimlere devredilmesinden sonra şirket Kilise binasından Belediyenin sahildeki yerine taşınmıştır. Gür’e göre, “Elektrik burada jeneratörle üretiliyordu. Ama sokak lambalarını bile doğru dürüst yakmaya yetmiyordu. Galiba bir tek, yan taraftaki Usluların un ve

⁹ Samim Uslu, a.g.e. s.22.

¹⁰ **Belediyeler**, İstanbul, Holivut Matbaası, 1933, s.755.

¹¹ Samim Uslu, a.g.e., s. 21. Gür, a.g.e., s.15.

¹² İsmail Uslu, **Nereden Nereye Bodrum Örf ve Adetlerimiz**, Bodrum Belediyesi Ofset ve Tipo Tesisleri, Bodrum, 1999, s. 39.

¹³ “Yedi lisan bilen ve Oxford mezunu olan böylesine değerli bir insanın bahçıvanlık yapmasına biz çocuklar hiç akıl erdiremezdik. Sırtında gübre çuvalını taşıyarak Bodrum’da üç tane egzotik park yapmıştı.”, Samim Uslu, a.g.e., s. 22.

¹⁴ Erez, a.g.e., s. 31.

gazoz fabrikası elektrik alabiliyordu. Çok uzun yıllar gaz ve lüks lambaları ile aydınlandı Bodrum. 1945'lerde Makinist Nusret fabrikanın teknik sorumlusuydu. Aynı zamanda, Datça Belediyesi'nin elektrik santrali arızalandığında Dr. Mümtaz Ataman'ın emriyle onarım için oraya giderdi.”¹⁵

1945 yılına gelindiğinde, o zamana kadar Bodrum Belediyesince gerçekleştirilen başlıca işler şunlardı: Kalenin yanındaki iskele başından itibaren çarşı iskelesi istikametinde, Hükümet Konağı yanındaki Gerince köprüsüne kadar olan cadde asfaltlanmıştı. Şehir içinde sekiz betonarme köprü inşa edilmişti. Hilmi Uran'ın Bayındırlık ve İskân Bakanlığı döneminde gönderdiği mühendis tarafından şehrin içme suyu projesi hazırlanmıştı. Söz konusu Bakanlığın girişimiyle Almanya'dan getirilen borularla şehrin suyu “sıhhî ve fennî” bir duruma getirilerek ıslah edilmişti. Belediye sınırları içerisindeki mezarlıklar park haline getirilerek ağaçlandırılmıştı. Bu parkın kuzeyinde modern belediye binası inşa edilmişti. Kumbahçe mahallesinde Tepecik ve Yeniköy caddelerine kaldırım döşenmişti. Daha önce özel bir şirket tarafından işletilmekte olan elektrik teşkilatı Belediyece satın alınmıştı. Belediye sınırları dâhilinde bulunan Karaada'daki banyo ve harap evler istimlak edilerek yerlerine küçük bir otel yapılmıştı. Kaynak suyunun bulunduğu Bardakçı mevki istimlak edilerek, oradaki üç kuyu suyu ıslah edilerek bir çeşme yaptırılmıştı. Buraya ayrıca bir beton iskele yaptırılarak halkın Pazar günleri ziyaretine açılmıştı. Yine, Limanda beton bir iskele inşa edilmişti.¹⁶

İkinci Dünya Savaşı yıllarında Bodrum'da olağanüstü günler yaşanmıştır. Yunan adalarından birçok insan Bodrum'a sığınmışlardır. İngilizler Alman güçlerine karşı Bodrum'u üs olarak kullanmışlardır. Türk askeri güçlerinden 61. Dağ Alayı ile 2. Alay da Bodrum'a yerleşmişlerdir. Belediye Başkanı Dr. Mümtaz Ataman, 61. Dağ Alayının Eskiçeşme'deki hastanesinde askeri doktor olarak görev yapmıştır.¹⁷

Bodrum'un ilk şehir imar planı, İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra 1946-1947 yıllarında, Mithat Yenen ve Cevat Erbel adlı mimarlar tarafından yapılmıştır.¹⁸

Dr. Mümtaz Ataman'ın Tek parti döneminde olduğu gibi, 1946'da çok partili hayata geçişte de, Belediye seçimlerine rakipsiz olarak katıldığı anlaşılmaktadır.¹⁹ Böylece Belediye Başkanlığı görevini 1950'de Demokrat Parti'nin iktidara gelişine kadar sürdürmüştür.

¹⁵ Gür, a.g.e., s.27.

¹⁶ Avram Galanti, a.g.e., s.48-49.

¹⁷ Gür, a.g.e., s. 33.

¹⁸ Erez, a.g.e., s. 29-30.

¹⁹ “Dr. Mümtaz Ataman 25 yıldır Bodrum'un Belediye Başkanı idi. İptal edilen 1946 yerel seçimlerinde babam ona karşı adaylığını koyacak olmuş, bir kahvehane toplantısında birileri ileri geri konuşunca öfkelenip vazgeçmişti. Evde politikadan asla söz açmazdı.”, Gür, a.g.e., s. 38.

2. Bodrum Halkevi'nin İlk Başkanı Doktor Mümtaz Ataman (1937-1938)

Belediye Başkanı Dr. Mümtaz Ataman, aynı zamanda, Bodrum Halkevi'nin 21 Şubat 1937'de ilk açılışından itibaren iki yıl (1937-1938) başkanlığında bulunmuştur. Açılıştan önce Halkevi Başkanlığı'na getirildiği anlaşılan Dr. Mümtaz Ataman'ın el yazısıyla duyurduğu açılış töreni, 21 Şubat 1937 Pazar günü öğleden sonra başlayacak ve şu "sırayı güdecekti": Bando eşliğinde İstiklal Marşı'nın okunmasıyla başlayan tören, Mümtaz Sayın ve Kaymakam Ata Aksoy'un yapacakları konuşmaların ardından, Taci Üngür tarafından okunacak "Açılırken" adlı Halkevleri şiirinden sonra Öğretmen Kaşif Ertekin'in okuyacağı Dumlupınar şiiriyle sona erecekti.²⁰

Dr. Mümtaz Ataman Başkanlığındaki Bodrum Halkevi, törenden sonra altı şube (kol) başkanın belirlenmesiyle çalışmalarına başladı. Dil Tarih Edebiyat Kolu başkanlığına Firdevsi Nayir, Ar (Sanat) Kolu başkanlığına İlyas Tungaç, Gösterit (Temsil) Kolu başkanlığına Fikri Aşan, Spor kolu başkanlığına Derviş Görgün, Sosyal Yardım Kolu başkanlığına Mümtaz Sayın, Kitapsaray ve Yayın Kolu başkanlığına Yusuf Görgün seçildi.²¹

Dr. Mümtaz Ataman, Bodrum Halkevi'nin çalışmalarını altı aylık raporlar halinde Cumhuriyet Halk Partisi (C.H.P.) Genel Sekreterliği'ne bildirdi. Burada ilk iki rapordan bahsedeceğiz.

Halkevi Başkanı Dr. Mümtaz Ataman, 1 Mart-30 Haziran 1937 tarihlerini kapsayan ilk dört aylık çalışma raporunun girişinde²², "Evimiz yeni açılmış olması hasebiyle şube toplantılarının intizamına çalışılmakta ve vazifelerinin ehemmiyeti, icabı veçhile telkin edilmektedir" demektedir. Bu dört aylık süre içinde Ar şubesinde henüz kadrosu tamamlanamayan bir bando ile beş kadının katıldığı saz kısmıyla çalışmalar sürdürülmekteydi. Gösterit kolu tarafından, iki kadının da rol aldığı Mavi Yıldırım piyesi "halkın takdiri karşısında umumi bir arzu ile" iki defa sahnelenmişti. Gençler, deniz sporlarıyla futbola rağbet göstermekteydiler. Ataman'ın ifadesiyle, "Memleketimizin sahil olması hasebiyle kendiliğinden deniz sporcusu olan gençlerimiz futbola çok ehemmiyet vermiş ve her iki sahada sporu ilerletmeye çalışmaktadırlar." Bodrum Halkevi'nin, 30 Haziran 1937 tarihi itibarıyla, 138'i erkek ve 20'si kadın olmak üzere 158 kayıtlı üyesi bulunmaktaydı. Üyelerden 3'ü doktor, 20'si öğretmen, 35'i tüccar, 43'ü işçi, 1'i çiftçi, 56 güzel sanatlardan oluşmaktaydı.

²⁰ BCA, 490.01.960.715.1.

²¹ Mesut Erşan, "Bodrum Halkevi ve Bodrum'un Kültür Tarihindeki Yeri", **3. Uluslararası Her Yönüyle Bodrum Sempozyumu**, 30 Ekim-1 Kasım 2013, Bodrum, Bildiriler, (Hazırlayan: M. Akif Erdoğan- Ahmet Özgiray), Cilt:1, İzmir, 2014, s. 414.

²² BCA, 490.1.989.830.2.68

Kadınlar en fazla 8 üyeye Ar ve 5 üyeye Gösterit şubelerini tercih etmişlerdi. Bu devre içinde kütüphaneden 412 okuyucu yararlanmıştı.

30 Haziran 1937 tarihi itibarıyla Bodrum Halkevi şube başkan ve üyeleri şunlardı:

Dil, Tarih, Edebiyat Kolu: Başkan Firdevsi Nayir (tüccar), üyeler Saim Sutekin (Sorgu hakimi) ve Mümtaz Sayın (B. Öğretmen). Ar Kolu: Başkan Nebile Görgün, üyeler Hasan Satı ve Didar Üngür. Gösterit Kolu: Başkan Fikri Aşan (S.S. memuru), üyeler Yusuf Görgün (tüccar) ve Mehmet Yazgan (memur). Spor Kolu: Başkan Bilal Pilkir (tüccar), üyeler Mehmet Soykan (memur) ve Hüseyin Nalbantoğlu (tüccar). Sosyal Yardım Kolu: Başkan Raşit Kocaer (doktor), üyeler Hasan Göktaş (foto), Ali Nalbantoğlu (tüccar). Kitapsaray ve Yayın Kolu: Başkan Huriye Dengiz (Öğretmen), üyeler Ali Karakaya (tüccar), Şevket Erhan (öğretmen).²³

Dr. Mümtaz Ataman'ın 1 Şubat 1938'de Genel Sekreterliğe gönderdiği ikinci rapor, 1 Temmuz-31 Aralık 1937 tarihleri arasındaki çalışmalarını kapsamaktaydı. Raporda, faaliyetlerini Parti (C.H.P.) binasında sürdürmekte olan Halkevinin daha verimli çalışabilmesi için müstakil bir binaya sahip olması gerektiği vurgulanmaktaydı. Ataman'a göre, "Evimizin henüz kafi derecede faaliyete geçmemesinin başlıca sebebi Bodrum'da bir halk evi binası bulunmaması ve bütün şubelerin Parti binasında bir oda içinde çalışmak mecburiyetinde kalmasıdır." Geçen altı aylık sürede Halkevi'nin üye sayısında herhangi bir değişiklik olmamıştı. Bu devre içinde kütüphaneden 351 okuyucu yararlanmıştı. 31 Aralık 1937 tarihi itibarıyla Komitelerin durumu şöyleydi: Dil, Tarih, Edebiyat: Başkan Firdevsi Nayir, üyeler Saim Sutekin ve Mümtaz Sayın. Ar: Başkan Nebile Görgün, üyeler Hasan Satı ve Didar Üngür. Gösterit: Başkan Nedime Gönen, üyeler Yusuf Görgün ve Tacettin Üngür. Spor: Başkan Bilal Pilkir, üyeler Mehmet Soykan ve Hüseyin Nalbantoğlu. Sosyal Yardım: Başkan Doktor Raşit Kocaer, üyeler Hasan Göktaş, Ali Nalbantoğlu. Kitapsaray ve Yayın: Başkan Huriye Dengiz, üyeler Ali Karakaya, Şevket Erhan.²⁴

Dr. Mümtaz Ataman, 1937-1939 yıllarında Halkevi'nin muhtelif kol faaliyetlerine bizzat katılmıştır. 1937 yılında Başkan Dr. Mümtaz Ataman ve arkadaşları otomobil ve hayvanlarla 20 köy gezisi gerçekleştirmişlerdir. 1938 yılında Başkan Dr. Mümtaz Ataman ile Sosyal Yardım Kolu Başkanı Dr. Raşit Kocaer tarafından muayene edilen fakir hastaların ilaçları dispanser ve belediyece ücretsiz temin edilmişti. 1939 yılında Bodrum Halkevi Sosyal

²³ BCA, 490.1.989.830.2.69-70.

²⁴ BCA, 490.1.989.830.2.64-65.

Yardım Kolunun faaliyetleri çerçevesinde Pazartesi ve Çarşamba günleri Belediye Başkanı Dr. Mümtaz Ataman, Dağ Taburu doktoru Cemal, Hükümet tabibi Dr. Reşat Beyler hastaları bedava muayene etmişlerdir.²⁵

Dr. Mümtaz Ataman'dan sonra tespit edebildiğimize göre, Ali Karakaya (14 Ocak 1939-17 Şubat 1940), Hasan Nalbantoğlu (18 Şubat 1940-18 Aralık 1941), Ali Karakaya (18 Aralık 1941-?)²⁶, Reşat Birol (1947-1949), Dr. Hüseyin Misoğlu (1949-1951) Halkevi Başkanlığı görevinde bulunmuşlardır.²⁷

Türkiye'de tek partinin hâkim olduğu bu dönemde Halkevleri doğrudan C.H.P'ne bağlı olarak çalışmaktaydı. Dr. Mümtaz Ataman, Halkevi Başkanlığına getirilmeden önce, 31 Ağustos 1924 tarihinden beri C.H.P.'ne kayıtlı bulunmaktaydı. Bu sebeple Parti İdare Heyeti üyeliği ve kurultay delegeliği görevlerinde de bulunmuştur. Ataman'ın Halkevi Başkanlığından ayrıldıktan sonra, 1939 yılı sonlarında Muğla milletvekilliği için müracaatta bulunduğu²⁸ görülmektedir.

Sonuç

Dr. H. Mümtaz Ataman, hayatının çeyrek yüzyılını Bodrum'da muhtelif görevlerde bulunmakla geçirmiştir. Milli Mücadele'de Bodrum Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti'ndeki çalışmalarından dolayı beyaz şeritli İstiklâl madalyasıyla ödüllendirilmiştir. 1924-1950 yılları arasında Bodrum'da Hükümet tabipliği, Türk Ocağı Başkanlığı, Halkevi Başkanlığı, Belediye Başkanlığı, askeri tabiplik ve C.H.P. İdare heyeti üyeliği gibi muhtelif görevlerde bulunmuştur.

Araştırmamızın başında, Bodrum'la özdeşleşmesi gereken Mümtaz Ataman'ın Bodrum'da tanınmadığını gördük. Hakkında yazılanlar eksik ve bir kısmı da yanlış. Bu araştırmada Dr. Mümtaz Ataman'ın hayatının ilk devresi (1918-1950), 1893 yılında Bodrum'da doğduğu ve 1926 yılında Belediye Başkanlığı görevine başladığı kesin olarak ortaya konulmuştur.

²⁵ Erşan, a.g.e., s.415,418.

²⁶ BCA, 490.01.420.1749.1.34; 490.01.945.665.1.40.

²⁷ Erşan, a.g.e., s. 415.

²⁸ Dr. Mümtaz Ataman, C.H.P.Genel Sekreterliği'ne verdiği 8.12.1939 tarihli dilekçede, "Gerek partimizin emektar ve faal bir uzvu olarak ve gerek mesleğim ve şahsî karakterim icabı halkın hizmetinde bulunmağı çok sevdiğim için muhitimin sevgi sempatisini kazanmış ve bu itibarla vilayet mıntıkasında kuvve-i intihabiyem de mevcut bulunmuş olduğunu ümit etmekteyim." demektedir. BCA, 490.01.314.1284.1

KAYNAKÇA

1. Arşiv Belgeleri

Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi (BCA).

BCA, 490.01.420.1749.1.34; 490.01.945.665.1.40.

BCA, 490.01.314.1284.1

BCA, 490.1.989.830.2.68

BCA, 490.1.989.830.2.69-70

BCA, 490.1.989.830.2.64-65

BCA, 272.71.32.38.14.

BCA, 490.1.314.1284.1.

2. Kitaplar

Belediyeler, İstanbul, Holivut Matbaası, 1933.

Bodrum Belediye Başkanlığı'nın, 55788088/622.03-200-5808 sayılı ve 15.03.2016 tarihli yazısı.

Bodrumlu, Avram Galanti, **Bodrum Tarihi**, Işık Basım ve Yayınevi, İstanbul 1945.

Devlet Yılığ, 1928-1929, İstanbul, Devlet Matbaası, 1929.

Erez, Selçuk, **İstanköyalı Bodrum**, Bilgi Yayınevi, İstanbul, 1996.

Gür, Rüştü, **Bodrum 1930-1980**, İstanbul, 2002.

Uslu, İsmail, **Nereden Nereye Bodrum Örf ve Adetlerimiz**, Bodrum Belediyesi Ofset ve Tipo Tesisleri, Bodrum, 1999.

3. Makaleler

Erşan, Mesut, "Bodrum Halkevi ve Bodrum'un Kültür Tarihindeki Yeri", **3. Uluslararası Her Yönüyle Bodrum Sempozyumu**, 30 Ekim-1 Kasım 2013, Bodrum, Bildiriler, (Hazırlayan: M. Akif Erdoğan- Ahmet Özgiray), Cilt:1, İzmir, 2014., s.411-432.

Uslu, Samim, "Bodrum Çocukluk Anılarım" (Samim Uslu'nun 11 Haziran 1999 tarihli basılmamış notları).

4. Gazeteler

Hâkimiyet-i Milliye, 7 Temmuz 1926.

Milliyet, 29 Mayıs 1988.

